MPP07c DAlembertovo rjesenje

Ivan Slapničar

11. siječnja 2019.

1 D'Alembertovo rješenje valne jednadžbe

1.1 Rubni uvjeti na konačnoj domeni

Promotrimo problem početnih vrijednosti

$$u_t + c u_x = 0$$
, $0 < x < l$, $t > 0$, $c > 0$
 $u(x,0) = f(x)$.

Rješenje je desni val

$$u(x,t) = f(x - ct),$$

a karakteristične krivulje su pravci

$$x(t) = ct + k$$

odnosno

$$t(x) = \frac{1}{c}(x - k).$$

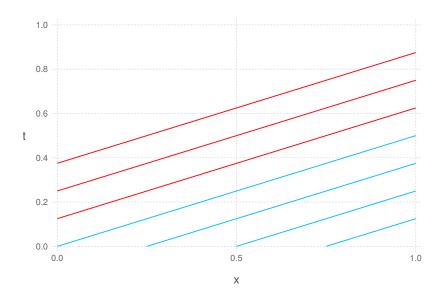
U ovom slučaju možemo zadati i *rubni uvjet* za x = 0:

$$u(0,t) = g(t).$$

U desnom rubu, za x = l, rješenje je određeno karakterističnim pravcima: za $t \in [0, 1/c]$ rješenje je određeno početnim uvjetom (plave linije), a za t > 1/c rješenje je određeno rubnim uvjetom (crvene linije).

In [1]: using Gadfly

Out[2]:

1.1.1 Uvjeti kompatibilnosti

U prethodnom slučaju nema lijevih valova pa nema ni refleksije. U slučaju općenite valne jednadžbe možemo zadati rubne uvjete u oba ruba:

$$u_{tt} - c^2 u_{xx} = 0$$
, $0 < x < l$, $t > 0$, $u(x,0) = F(x)$, $u_t(x,0) = G(x)$, $u(0,t) = a(t)$, $u(l,t) = b(t)$.

U tom slučaju *uvjeti kompatibilnosti* trebaju biti ispunjeni u točkama (0,0) i (l,0):

$$F(0) = u(0,0) = a(0)$$

$$F(l) = u(l,0) = b(0)$$

$$G(0) = u_t(0,0) = a'(0)$$

$$G(l) = u_t(l,0) = b'(0).$$

1.2 D'Alembertovo rješenje

Teorem. Rješenje problema početnih vrijednosti

$$u_{tt} - c^2 u_{xx} = 0, \quad x \in \mathbb{R}, \quad t > 0,$$

 $u(x,0) = F(x), \quad u_t(x,0) = G(x)$

je

$$u(x,t) = \frac{1}{2} [F(x+ct) + F(x-ct)] + \frac{1}{2c} \int_{x-ct}^{x+ct} G(y) \, dy.$$

Dokaz: Karakteristične krivulje su pravci, a rješenje je kombinacija lijevog i desnog vala pa ima oblik

$$u(x,t) = f(x+ct) + g(x-ct).$$

Vrijedi

$$u(x,0) = f(x) + g(x) = F(x),$$

$$u_t(x,0) = f'(x) \cdot c + g'(x) \cdot (-c) = G(x),$$
(1)

odnosno

$$f'(x) - g'(x) = \frac{1}{c}G(x).$$

Integriranje daje

$$f(x) - g(x) = \frac{1}{c} \int G(x) dx = \frac{1}{c} \int_{0}^{x} G(y) dy + C.$$
 (2)

Zbrajanje (1) i (2) daje

$$f(x) = \frac{1}{2}F(x) + \frac{1}{2c} \int_{0}^{x} G(y) \, dy + \frac{1}{2}C,$$

a oduzimanje (2) od (1) daje

$$g(x) = \frac{1}{2}F(x) - \frac{1}{2c} \int_{0}^{x} G(y) \, dy - \frac{1}{2}C.$$

Dakle,

$$u(x,t) = f(x+ct) + g(x-ct)$$

$$= \frac{1}{2} [F(x+ct) + F(x-ct)] + \frac{1}{2c} \left[\int_{0}^{x+ct} G(y) \, dy - \int_{0}^{x-ct} G(y) \, dy \right]$$

i teorem je dokazan.

Vidimo da vrijednost $u(x_0, y_0)$, ovisi o početnim uvjetima na intervalu $x \in [x_0 - c t_0, x_0 + c t_0]$.

Taj interval je područje ovisnosti (domain of dependence) točke (x_0, t_0) .

Slično, početni uvjeti na intervalu $x \in [x_1, x_2]$ utječu na rješenje unutar područja omeđenog pravcima

$$x + ct = x_1, \quad x - ct = x_2, \quad t = 0.$$

To područje je područje utjecaja (region of influence).

Primjer. Riješenje problema

$$u_{tt} - 2 u_{xx} = 0, \quad x \in \mathbb{R}, \quad t > 0,$$

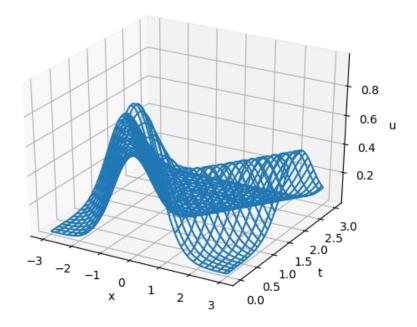
 $u(x,0) = e^{-x^2}, \quad u_t(x,0) = 0,$

je

$$u(x,t) = \frac{1}{2} \left[e^{-(x+\sqrt{2}t)^2} + e^{-(x-\sqrt{2}t)^2} \right].$$

In [3]: using PyPlot

```
In [4]: # Rješenje
    gridsize=60
    X=range(-3,stop=3,length=gridsize)
    T=range(0,stop=3,length=gridsize)
    XT=collect(Iterators.product(X,T))
    u(x,t)=(exp(-(x+sqrt(2)*t)^2)+exp(-(x-sqrt(2)*t)^2))/2
    U=[u(XT[i,j][1],XT[i,j][2]) for i=1:gridsize,j=1:gridsize]
    PyPlot.mesh(X,T,Matrix(U'))
    xlabel("x")
    ylabel("t")
    zlabel("u")
```


Za k, h > 0 definirajmo točke

$$A = (x - ck, t - h), \quad B = (x + ch, t + k),$$

 $C = (x + ck, t + h), \quad D = (x - ch, t - k).$

Lema. Funkcija u(x,t) zadovoljava jednadžbu

$$u_{tt} - c^2 u_{xx} = 0, \quad x \in \mathbb{R}, \quad t > 0,$$
 (3)

ako i samo ako vrijedi

$$u(A) + u(C) = u(B) + u(D).$$
 (4)

Dokaz: Pretpostavimo da je

$$u(x,t) = f(x+ct) + g(x-ct)$$

rješenje. Tada je

$$u(A) = f(x - ck + c(t - h)) + g(x - ck - c(t - h))$$

$$= f(x - ck + ct - ch) + g(x - ck - ct + ch)$$

$$u(B) = f(x + ch + c(t + k)) + g(x + ch - c(t + k))$$

$$= f(x + ch + ct + ck) + g(x + ch - ct - ck)$$

$$u(C) = f(x + ck + c(t + h)) + g(x + ck - c(t + h))$$

$$= f(x + ck + ct + ck) + g(x + ck - ct - ch)$$

$$u(D) = f(x - ch + c(t - k)) + g(x - ch - c(t - k))$$

$$= f(x - ch + ct - ck) + g(x - ch - ct + ck)$$

pa (4) vrijedi.

Obrnuto, neka za u(x,t) vrijedi (4). Za h=0 vrijedi

$$u(x - ck, t) + u(x + ck, t) = u(x, t + k) + u(x, t - k).$$
(5)

Taylorova formula daje

$$u(x - ck, t) = u(x, t) + u_x(x, t) \cdot (-c)k + \frac{1}{2}u_{xx}(x, t) \cdot c^2k^2 + O(k^3)$$

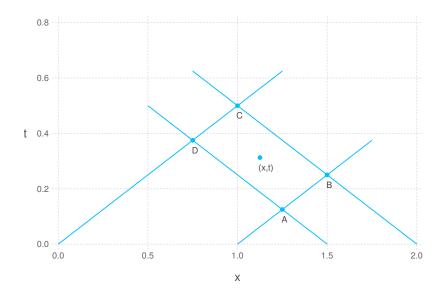
$$u(x + ck, t) = u(x, t) + u_x(x, t) \cdot ck + \frac{1}{2}u_{xx}(x, t) \cdot c^2k^2 + O(k^3)$$

$$u(x, t - k) = u(x, t) + u_x(x, t) \cdot (-k) + \frac{1}{2}u_{tt}(x, t) \cdot k^2 + O(k^3)$$

$$u(x, t + k) = u(x, t) + u_x(x, t) \cdot k + \frac{1}{2}u_{tt}(x, t) \cdot k^2 + O(k^3),$$

pa uvrštavanje u (5), dijeljenje s k^2 i ignoriranje članova O(k) daje (3) i teorem je dokazan. Lema je ilustrirana sljedećom slikom:

Out[5]:

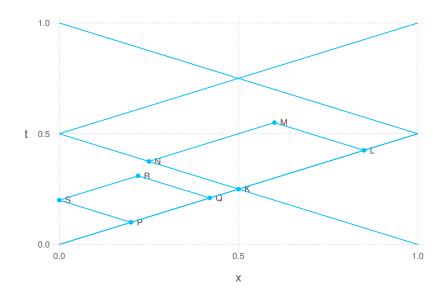

Na omeđenoj domeni rješenje se konstruira na sljedeći način:

- rješenje u donjem trokutu daje D'Alembert-ova formula,
- rješenje u lijevom trokutu se dobije pomoću leme: u(R) = u(S) + u(Q) u(P), pri čemu se u(P) i u(Q) izračunaju D'Alembert-ovom formulom (leže u donjem trokutu), a u(S) je rubni uvjet (rješenje u desnom trokutu se dobije slično),
- rješenje u prvom rombu se dobije pomoću leme: u(M) = u(L) + u(N) u(K) pri čemu se u(K), u(L) i u(N) dobiju iz lijevog i desnog trokuta,
- u ostalim djelovima postupak se nastavlja analogno.

```
In [6]: c=2
         X = [0,0.2,0.42,0.22,0.5,0.25,0.6,0.85]
         T = [0.2, 0.1, 0.21, 0.31, 0.25, 0.375, 0.55, 0.425]
         Labels = ["S", "P", "Q", "R", "K", "N", "M", "L"]
         Gadfly.plot(layer(x->x/c,0,1),
             layer(x - > (x - 0)/c, 0, 1),
             layer(x - > (x-1)/(-c), 0, 1),
             layer(x->(x+1)/c,0,1),
             layer(x - (x-2)/(-c), 0, 1),
             layer(x - > (x + 0.4)/c, 0, 0.22),
             layer(x - (x - 0.4)/(-c), 0, 0.2),
             layer(x \rightarrow (x-0.84)/(-c), 0.22, 0.42),
             layer(x - > (x + 0.5)/c, 0.25, 0.6),
             layer(x - (x-1.7)/(-c), 0.6, 0.85),
             layer(x=X,y=T,label=Labels,Geom.point,Geom.label(position=:right)),
             Guide.xlabel("x"),Guide.ylabel("t"),
         )
```

Out[6]:

Primjer. Primijenimo postupak na poluomeđenu domenu:

$$u_{tt} - c^2 u_{xx} = 0$$
, $x > 0$, $t > 0$,
 $u(x,0) = f(x)$, $u_t(x,0) = g(x)$, $x > 0$,
 $u(0,t) = h(t)$, $t > 0$.

Uvjeti kompatibilnosti su f(0) = h(0) i g(0) = h'(0). Karakteristične krivulje su pravci

$$t(x) = \frac{1}{c}(x - k).$$

Za $0 < t < \frac{x}{c}$ rješenje je dano D'Alembert-ovom formulom:

$$u(x,t) = \frac{1}{2} [f(x+ct) + f(x-ct)] + \frac{1}{2c} \int_{x-ct}^{x+ct} g(y) \, dy.$$
 (6)

Za $0 < \frac{x}{c} < t$ rješenje slijedi primjenom leme (lijevi trokut na gornjoj slici), odnosno

$$u(x,t) = u(R) = u(S) + u(Q) - u(P).$$
 (7)

Točka S leži na pravcu

$$y(\xi) = \frac{\xi}{c} + \left(t - \frac{x}{c}\right)$$

pa je

$$u(S) = h\left(t - \frac{x}{c}\right).$$

Točka P je presjek pravca $y(\xi) = \xi/c$ s pravcem

$$y(\xi) = -\frac{\xi}{c} + \left(t - \frac{x}{c}\right),\,$$

odnosno

$$P = \left(\frac{ct - x}{2}, \frac{ct - x}{2c}\right),\,$$

pa (6) daje

$$u(P) = \frac{1}{2} [f(ct - x) + f(0)] + \frac{1}{2c} \int_{0}^{ct - x} g(y) \, dy.$$

Slično, točka Q je presjek pravca $y(\xi) = \xi/c$ s pravcem

$$y(\xi) = -\frac{\xi}{c} + \left(t + \frac{x}{c}\right),\,$$

pa je

$$u(Q) = \frac{1}{2} [f(ct+x) + f(0)] + \frac{1}{2c} \int_{0}^{ct+x} g(y) \, dy.$$

Uvrštavanje u (7) konačno daje

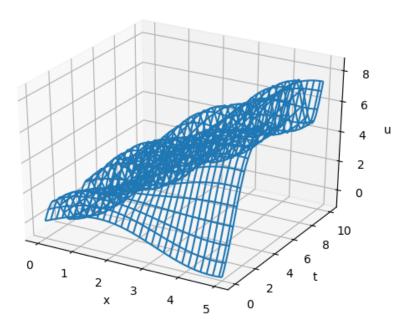
$$u(x,t) = h(t - \frac{x}{c}) + \frac{1}{2}[f(ct + x) - f(ct - x)] + \frac{1}{2c} \int_{ct - x}^{ct + x} g(y) \, dy.$$

Nacrtajmo rješenje problema:

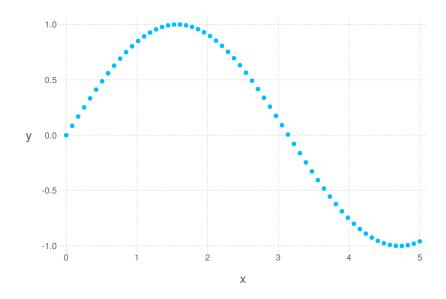
$$u_{tt} - 2 u_{xx} = 0$$
, $x > 0$, $t > 0$,
 $u(x,0) = \sin x$, $u_t(x,0) = 2$, $x > 0$,
 $u(0,t) = \sin 2t$, $t > 0$.

In [7]: using QuadGK

```
In [8]: c=sqrt(2)
        f(x)=sin(x)
        g(x)=2*x^0
        h(t)=\sin(2*t)
        gridsize=60
        \xi=range(0,stop=5,length=gridsize)
        \tau=range(0,stop=10,length=gridsize)
        X=repeat(\xi,1,gridsize)
        T=repeat(\tau',gridsize,1)
        U=Array{Float64}(undef,gridsize,gridsize)
        for i=1:gridsize,j=1:gridsize
            x=X[i,j]
            t=T[i,j]
           if t \le x/c
                U[i,j]=(f(x+c*t)+f(x-c*t))/2+quadgk(g,x-c*t,x+c*t)[1]/(2*c)
                U[i,j] = (f(x+c*t)-f(c*t-x))/2 + quadgk(g,c*t-x,x+c*t)[1]/(2*c) + h(t-x/c)
            end
        end
        mesh(X,T,U)
        xlabel("x")
        vlabel("t")
        zlabel("u")
```


Out[9]:

Out[10]:

